

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของอาจารย์มหาวิทยาลัยในคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ แยกตามเพศ และประสบการณ์ในการสอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ หรือคณะศึกษาศาสตร์ ที่ไม่ได้สอนในรายวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐทั่วประเทศ จำนวน 9 สถาบัน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 265 คน แยกเป็นเพศชาย 135 คน และเพศหญิง 130 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของอาจารย์มหาวิทยาลัย และความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายและบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและส่งทางไปรษณีย์ โดยได้รับข้อมูลกลับมา จำนวน 265 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.0 แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของอาจารย์วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยจำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการสอน ใช้การทดสอบค่า "ที" (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แล้วเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภายหลังการวิเคราะห์ความแปรปรวน ด้วยวิธีผลต่างอย่างมีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนี้ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเอส ซี เอส เอส/พี ซี SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science / Personal Computer) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของอาจารย์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ หรือคณะศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 265 คน เป็นเพศชาย 135 คน เพศหญิง 130 คน

1. อาจารย์มหาวิทยาลัยโดยรวม

อาจารย์โดยรวมส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-44 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ และมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี นอกจากนี้อาจารย์ส่วนใหญ่เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ยังไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นอาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุดและมีที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้มลพิษทางอากาศมากที่สุด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์ส่วนใหญ่มีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

2. อาจารย์มหาวิทยาลัยแยกตามเพศ

อาจารย์ชายส่วนใหญ่มีอายุ 45-49 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี และเคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ยังไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอาจารย์ชายส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้มลพิษทางอากาศมากที่สุด ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์ชายส่วนใหญ่มีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

อาจารย์หญิงส่วนใหญ่มีอายุ 40-44 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี อาจารย์หญิงส่วนใหญ่เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ยังไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอาจารย์หญิงส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งมลพิษทางอากาศมากที่สุด ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์หญิงมีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

3. อาจารย์มหาวิทยาลัยแยกตามประสบการณ์ในการสอน

เมื่อแยกตามประสบการณ์ในการสอน อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีจำนวน 53 คน 95 คน และ 117 คนตามลำดับ ซึ่งพบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 30-34 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ ส่วนใหญ่เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด มีที่อยู่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมพิษทางเสียงมากที่สุด ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี มีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 40-44 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ส่วนใหญ่เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ไม่เคยรับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด มีที่อยู่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมพิษทางอากาศมากที่สุด ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี มีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 45-49 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ส่วนใหญ่เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว แต่ไม่เคยรับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก่อน สำหรับแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด มีที่อยู่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมพิษทางอากาศมากที่สุด ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี มีส่วนช่วยอนุรักษ์น้ำมากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อมโดยรวม และจำแนกตามเพศ

1. ผลการศึกษาคำความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยรวมและ
จำแนกตามเพศ

1.1 ความคิดเห็นของอาจารย์ทั้งหมดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉลี่ยรวมทุกข้อ
พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี

1.2 ความคิดเห็นของอาจารย์ชายและอาจารย์หญิงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดย
เฉลี่ยรวมทั้งหมดปรากฏว่า อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่า อาจารย์
ชาย และอาจารย์หญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกัน

1.4 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายข้อ พบว่า

(1) อาจารย์ชาย

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 19 ข้อ

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี จำนวน 39 ข้อ

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 2 ข้อ

(2) อาจารย์หญิง

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 15 ข้อ

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี จำนวน 44 ข้อ

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 1 ข้อ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
จำแนกตามเพศ พบว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉลี่ยรวมทั้งหมด
และแยกเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่า อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายข้อ พบว่า อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

2.2.1 อาจารย์ชายมีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์หญิง จำนวน 2 ข้อ

(1) การใส่ปุ๋ยเคมีลงในดินจำนวนมากจะช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดินได้วิธีหนึ่ง

(2) ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายอันเนื่องมาจากผลกระทบของสิ่งแวดล้อมจากรัฐบาล

2.2.2 อาจารย์หญิงมีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์ชาย จำนวน 3 ข้อ

(1) ภัยพิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

(2) การนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ

(3) รัฐควรกำหนดอายุของรถยนต์ชนิดต่าง ๆ ที่ใช้งานบนถนน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน

1. ผลการศึกษาคำความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน

1.1 ผลการศึกษาคำความคิดเห็นของอาจารย์โดยเฉลี่ยทั้งหมดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี

1.2 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายด้าน พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน

ต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ และด้านนโยบายและบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับด้านการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก ส่วนอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี

1.3 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายข้อ พบว่า

(1) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี	
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก	จำนวน 19 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี	จำนวน 40 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้	จำนวน 1 ข้อ
(2) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี	
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก	จำนวน 10 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี	จำนวน 49 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้	จำนวน 1 ข้อ
(3) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี	
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก	จำนวน 21 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี	จำนวน 36 ข้อ
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้	จำนวน 3 ข้อ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉลี่ยรวมทั้งหมดพบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแยกเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็น

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน
 สิ่งแวดล้อม โดยอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และมากกว่า 20 ปี มี
 ความคิดเห็นดีกว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี

2.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นรายข้อ พบว่า
 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็น
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 17 ข้อ ดังนี้

2.3.1 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็น
 ดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และ 10-20 ปี จำนวน 8 ข้อ

- (1) เมื่อมนุษย์ทำลายสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมย่อมทำลาย
 มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย
- (2) เนื่องจากประชาชนขาดความรับผิดชอบ จึงทำให้มีการ
 ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (3) การแก้ไขปัญหามลพิษจะต้องยึดหลักกันไว้ดีกว่าแก้
- (4) การใช้กระบวนการบำบัดน้ำเสียรวมในชุมชนแออัด จะช่วย
 แก้ปัญหามลพิษทางน้ำได้
- (5) รัฐควรควบคุมระบบขนส่งสารอันตรายอย่าง เข้มงวด
- (6) รัฐควรเร่งก่อสร้างสถานบริการกำจัดกากของเสีย
 อุตสาหกรรมให้ทั่วถึงทุกภาคของประเทศ
- (7) สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ การไม่ปฏิบัติตาม
 กฎหมายอย่างเคร่งครัด
- (8) การสอนให้นักศึกษารู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
 รักษาสภาพแวดล้อม เป็นหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

2.3.2 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี มีความคิดเห็น
 ดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี และ 10-20 ปี จำนวน 8 ข้อ

- (1) การป้องกันไม่ให้เกิดน้ำเสียย่อมสิ้นเปลือง เวลามากกว่า
 การบำบัดน้ำเสีย

- (2) ในปัจจุบันพลังงานมีใช้อย่างเพียงพอ เพราะยังมีสิ่งที่สามารถทดแทนพลังงานได้อีกมากมาย
- (3) รัฐควรออกกฎหมายให้ร้านค้ารับคืนบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วเพื่อนำมาแปรรูปใช้ใหม่
- (4) ในปัจจุบันสื่อมวลชนต่าง ๆ ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี
- (5) การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการตลอดชีพที่ต้องจัดให้แก่ทุกคนทุกระดับและทุกรูปแบบ
- (6) การสอนสิ่งแวดล้อมสามารถบูรณาการเข้าไปในรายวิชาอื่น ๆ ได้ทุกวิชา
- (7) การปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยย่อมมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษา
- (8) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมีประโยชน์ต่อนักศึกษามาก

2.3.1 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี มีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และมากกว่า 20 ปี จำนวน 1 ข้อ คือ "ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมักจะทิ้งขยะมากกว่าครอบครัวที่ฐานะยากจน"

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสามารถอภิปรายผลการวิจัย เฉพาะประเด็นที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 84.2 และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 15.8 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาโท ร้อยละ 64.3 และปริญญาเอก ร้อยละ 29.8 นอกจากนี้อาจารย์ส่วนใหญ่ยังเคยเรียนวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษามาแล้ว อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โสภณ เดชมา (2524) ที่ว่า "ระดับการศึกษามีส่วนทำให้เกิดทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05" ซึ่งหมายความว่า การศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้คนเรามีความคิดเห็นที่ดีขึ้นหรืออาจเป็นเพราะว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีคุณลักษณะเป็นผู้เฝ้ารักษาหาความรู้ (Shane and Yarch, 1975) ซึ่งทำให้เกิดเจตคติในเชิงนิมิตหรือทางบวก (Positive) ดังนั้นระดับความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งแวดล้อมย่อมขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ประสบการณ์และการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ในการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น การศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญมากต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2523) ได้เสนอแนะว่า "ผลของการศึกษาและการให้ความรู้ความเข้าใจนั้น สามารถปรับปรุงแต่งเจตคติ พฤติกรรมตลอดจน เสริมสร้างค่านิยมและก่อให้เกิดความสำนึกแห่งความรับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมได้" ข้อเสนอแนะดังกล่าวยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ทวีศักดิ์ จินดาบุรุษ (2530) ที่ว่า "การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติด้วย"

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยเฉลี่ยรวม แยกตามเพศและประสบการณ์การสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะในรายข้อที่เกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อสุขภาพและความปลอดภัยจากมลพิษในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนถึง 8 ข้อ ดังนี้

(1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติช่วยป้องกันมิให้เกิดภัยพิบัติต่อมนุษยชาติทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

(2) เมื่อมนุษย์ทำลายสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมย่อมทำลายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย

(3) เนื่องจากประชาชนขาดความรับผิดชอบจึงทำให้มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

(4) การแก้ไขปัญหามลพิษจะต้องยึดหลักกันไว้ดีกว่าแก้

(5) ปัญหามลพิษ เป็นปัญหาที่ค่อย เป็นค่อยไปจึงไม่ต้องรีบป้องกันและแก้ไข

(6) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น นาปุ๋ย เคมีหรือยาฆ่าแมลงมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

(7) ปัจจุบันมีการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างฟุ่มเฟือยและเกินความจำเป็น

(8) รัฐควรควบคุมระบบการขนส่งสารอันตรายอย่างเข้มงวด

เมื่อพิจารณารายข้อดังกล่าว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นปัจจุบันทุกคนจะต้องเผชิญกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจ ในฐานะที่อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ที่มีความรู้สูงสุดในระดับสูง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านวิชาการและ เป็นผู้ที่มีความรู้พอสมควร ดังนั้นอาจารย์จึงมองเห็นผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทำให้อาจารย์สนใจและรู้จักระมัดระวังตัวมากขึ้น ประกอบกับอาจารย์เป็นผู้ที่มีความรู้ และความตระหนักต่อปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพสูง ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจารย์จึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดีมากด้วย

สำหรับรายชื่อที่อาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อแยกตามเพศ และ ประสิทธิภาพในการสอนมีจำนวน 1 ข้อ คือ "จำนวนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เพียงพอในสาขาเหตุผลที่ทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า" การที่อาจารย์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ย่อม แสดงว่า อาจารย์มีความคิดเห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เพียงพอ เป็นสาเหตุสำคัญมากในการ ตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วจำนวนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เพียงพออาจเป็นเพียงสาเหตุ ส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า มีใช้สาเหตุสำคัญที่สุด เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดย่อม ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ของทุกคนในการที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มากขึ้นด้วย

3. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยรวม ของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมระหว่างอาจารย์ชายและอาจารย์หญิง พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลีรีเจษฎ์ รัตนจรณะ (2523) ซึ่ง พบว่า ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมศึกษาไม่แตกต่างกันตามตัวแปรเพศ และบริพันธ์ ไชยวงศ์แก้ว (2527) พบว่า "พัฒนากรชายและพัฒนากรหญิงมีทัศนคติ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05"

จากผลการเปรียบเทียบเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อาจารย์ชายและ อาจารย์หญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยทั้ง เพศชายและ เพศหญิงส่วนใหญ่ต่างก็มีการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน รวมทั้งต้อง สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม และ เผชิญกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันคล้ายคลึงกัน อีกทั้ง อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากบทบาทของสื่อมวลชนต่าง ๆ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างแพร่หลายโดยผ่านสื่อมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อทางโทรทัศน์ซึ่ง พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากโทรทัศน์มากที่สุด จึงทำให้ อาจารย์มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีบางข้อที่อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมี ความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า อาจารย์ชายมีความ

คิดเห็นดีกว่าอาจารย์หญิงในเรื่อง "การใส่ปุ๋ยเคมีลงในดินจำนวนมากจะช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดินได้วิธีหนึ่ง" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเพศชายส่วนใหญ่มักจะสนใจเกี่ยวกับการเกษตร จึงมีความรู้เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยเคมีมากกว่าเพศหญิง สำหรับรายชื่อที่อาจารย์หญิงมีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์ชายก็คือ "การนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบัน เรื่องของการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ยังขาดการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประโยชน์ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาให้ประชาชนทั่วไปทราบ ดังนั้นจึงควรมีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อมวลชนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ทุกคนได้รับข้อมูลที่ เป็นจริงอีกด้วย นอกจากนี้ อาจารย์หญิงยังมีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์ชายในเรื่อง "รัฐควรกำหนดอายุของรถยนต์ชนิดต่าง ๆ ที่ใช้งานบนถนน" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเพศหญิงมีความตระหนักเกี่ยวกับความปลอดภัยสูง อีกทั้งในปัจจุบันรถยนต์ เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศขึ้น เนื่องมาจากควันรถ ซึ่งมีสารตะกั่วสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพรวมทั้งความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ดังนั้น เพศหญิงจึงมีความคิดเห็นดีกว่าเพศชาย

4. จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉลี่ยรวมทั้งหมดแยกตามประสบการณ์ในการสอนพบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นในด้านการเรียนการสอนดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาวดี บุญโทนก (2529) ซึ่งพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชาย อ่าพันทอง (2532) ที่ว่าระดับเจตคติที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขึ้นอยู่กับจำนวนปีในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ วันทนา คูเสถียร (2523) ยังพบว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน จะมีการสอนสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์โดยเฉลี่ยรวมทุกข้อ เกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อม เมื่อแยกตามประสบการณ์ในการสอน พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน
 ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งใน
 ประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะสืบเนื่องมาจากความรู้หรือประสบการณ์ ความเชื่อ หรือ
 ค่านิยมที่ต่างกัน รวมทั้งอิทธิพลของสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่ได้สัมผัสมา จึงทำให้
 ความคิดเห็นแตกต่างกันได้ นอกจากนี้บทบาทของสื่อมวลชนต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เป็นไปอย่างแพร่หลาย โดยผ่านสื่อมวลชนทุกประเภท ทุกรูปแบบ ดังที่ได้
 กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ทุกคนได้มีโอกาสรับความรู้หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้อย่าง
 ทั่วถึง ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจทำให้ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
 ตามการรับรู้และประสบการณ์ของตนเองด้วย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นรายข้อพบว่า
 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดย
 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในด้าน
 มลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า
 10 ปี และ 10-20 ปี จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

- (1) การแก้ไขปัญหามลพิษจะต้องยึดหลักกันไว้ดีกว่าแก้
- (2) การใช้กระบวนการบำบัดน้ำเสียรวมในชุมชนแออัด จะช่วยแก้ปัญหามลพิษทางน้ำได้
- (3) รัฐควรควบคุมระบบขนส่งสารอันตรายอย่างเข้มงวด
- (4) รัฐควรเร่งก่อสร้างสถานบริการกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมให้ทั่วถึงทุกภาคของประเทศ

จะเห็นว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี มักเป็นผู้ที่ผ่าน
 ประสบการณ์และต้องเผชิญกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมมานาน อีกทั้งยังมองเห็นความเปลี่ยนแปลง
 ของสภาพปัญหาที่นับวันจะสะสมความรุนแรงมากขึ้น ด้วยเหตุผลที่อาจารย์เป็นผู้ที่มีความอาวุโส
 ทางด้านวิชาการและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น จึงมีความสนใจต่อปัญหา
 มลพิษทางสิ่งแวดล้อมมากกว่า ทำให้มีความคิดเห็นในด้านมลพิษทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าด้วย

ส่วนในด้าน การเรียนการสอนสิ่งแวดลอม พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน การสอนต่ำกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี จำนวน 4 ข้อ เช่นเดียวกัน ดังนี้

- (1) การเรียนการสอนสิ่งแวดลอม เป็นกระบวนการตลอดชีพที่ต้องจัดให้แกทุกคนทุกระดับและทุกรูปแบบ
- (2) การสอนสิ่งแวดลอมสามารถบูรณาการเข้าไปในรายวิชาอื่น ๆ ได้ทุกวิชา
- (3) การปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดลอมของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ย่อมมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษา
- (4) การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เกี่ยวกับสิ่งแวดลอม ในมหาวิทยาลัยมีประโยชน์ต่อนักศึกษามาก

จะเห็นได้ว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีความคิดเห็นในด้านการเรียนการสอนแตกต่างกัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดลอม ว่าเป็นกระบวนการตลอดชีพที่จะต้องจัดให้แกทุกคน ทุกระดับ และทุกรูปแบบ ซึ่งจะช่วยแกไขปัญหาสิ่งแวดลอมในระยะยาวได้ นอกจากนี้อาจารย์ยังเห็นด้วยว่าการสอนสิ่งแวดลอมสามารถบูรณาการเข้าไปในรายวิชาอื่น ๆ ได้ทุกวิชา และเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมควรได้มาจากการผสมผสานความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกันในลักษณะสหวิทยาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาช (Paz, 1974) และ แกน (Gan, 1988) ที่พบว่า การเรียนการสอนสิ่งแวดลอมควรใช้หลักการที่เน้นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และ โอลเซน (Olsen อ้างถึงใน สุจิตรา วุฒิสถียร, 2528) ยังกล่าวไว้ว่า "ทางออกของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันควรเป็นการวางแผนการศึกษาตามแนวทางศิลปศาสตร์ และมีลักษณะเป็นสหวิชาในระดับปริญญาตรี เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้าง ๆ"

สำหรับข้อค้นพบที่ว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นในด้านการเรียนการสอนสิ่งแวดลอมดีกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ส่วนมากเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาใหม่ ๆ มักจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานสูง อีกทั้งยัง

เป็นคณรูใหม่ที่มีความคิดเห็น ความเชื่อ และยอมรับสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ดังที่ กฤษณา ชูติมา (2523) ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า ความก้าวหน้าทางวิชาการย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาตนเองในด้านการเรียนการสอน ซึ่งพบว่า อาจารย์ที่สนใจพัฒนาตนเองมักได้แก่ อาจารย์ที่มีอายุน้อย นอกจากนี้อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ยังอยู่ในช่วงที่สิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหา และได้ เรียนรู้ในรายวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาแล้ว รวมทั้งบทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างแพร่หลาย จึงทำให้อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมในระดับมหาวิทยาลัย มากกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอน 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปี ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่กำหนดโดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2520: เอกสารยึดสำเนา) และวินัย วีระพัฒนานนท์ (2532) ที่กล่าวว่า "การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนเพื่อมุ่งสร้างความตระหนัก ทักษะคิด และค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Awareness, Attitude and Value) การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมจึงต้องมุ่งสร้างความตระหนักต่อปัญหาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดค่านิยมต่อสังคมในขั้นที่จะดำรงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเอาไว้"

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ทบวงมหาวิทยาลัย ควรจัดให้มีการสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน เฉพาะรายวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้แก่อาจารย์ในสถาบันที่เปิดสอนคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัย และ เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งอาจทำได้โดยการระดมอาจารย์ที่สอนสิ่งแวดล้อม หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อมมาพบปะกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และช่วยกันหาวิธีการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. มหาวิทยาลัยและคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ ควรร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ทุกคนทั้งที่สอน และไม่ได้สอนในรายวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3. จากผลการวิจัยที่พบว่าอาจารย์ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับพอใช้บางข้อนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีความสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งความคิดเห็นและความเชื่อของอาจารย์และนิสิตนักศึกษาย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนการสอนด้วย ดังนั้นอาจารย์จึงควรพยายามปรับความคิดเห็นหรือค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในรายข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ เพราะถ้าหากอาจารย์มีความคิดเห็นที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมย่อมมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความเชื่อและจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่นิสิตนักศึกษาได้ เป็นอย่างดี

4. การจัดหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ ควรบรรจุวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้เป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือก หรือสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสหวิทยาการ ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดและค่านิยมในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชนในการที่จะร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

5. เนื่องจากการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องผลิตบัณฑิตเพื่อที่จะต้องออกไปประกอบวิชาชีพครูในอนาคต ดังนั้นคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์รวมทั้งอาจารย์ควรส่งเสริม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เสริมหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นิสิตนักศึกษา เพราะกิจกรรมการเรียนการสอน เสริมหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่จะเสริมสร้างความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักศึกษามีจิตสำนึกที่ดี เกิดความเพลิดเพลิน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้นักศึกษาได้ปฏิบัติจริง ศึกษาจากสถานการณ์จริงโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อให้การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น จึงสมควรจะได้ทำการศึกษาวจัยเรื่องนี้กับกลุ่ม ตัวอย่างประชากรที่เป็นอาจารย์ต่างคณะกัน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ และใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมต่อไป

2. ควรจะได้มีการศึกษาวจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมของอาจารย์ และนักศึกษาในคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทดสอบ การสังเกต หรือการสัมภาษณ์ เป็นต้น